

ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

*Терещук С.М., пошукач,
Вінницький національний аграрний університет*

Регулювання аграрної сфери, суперечності та конфлікти, що при цьому постійно виникають, перебувають в епіцентрі наукових дискусій і практичної політики, оскільки зачіпають найбільш злободенні проблеми життєдіяльності суспільства. Не зважаючи на радикальні перетворення засад аграрних відносин в Україні, ще не вдалося оптимізувати взаємодію інституту державного регулювання і ринкових сил на створення економічного середовища, в якому б суб'єктами господарювання системи АПК не втрачалась мотивація до прибуткової діяльності.

На тлі зазначеного, доцільним буде розглянути практику регулювання аграрної сфери економіки в розвинутих країнах світу.

В країнах ЄС не зважаючи на доволі високий рівень розвитку все ж здійснюється державна підтримка аграрного виробництва. Із середини 80-х років на неї спрямовувалось дві третини спільного бюджету ЄС, у 90-х більше половини (54%), з 2000 р. спостерігається зменшення аграрного сектора на рівні 44,5%. Згідно бюджету 2011 р. майже третина коштів спрямовувалась на субсидії безпосередньо фермерам і стільки ж через структурні фонди на подолання бідності і розвитку відсталих регіонів. Водночас, питома вага витрат на сільське господарство в структурі ВВП ЄС має тенденцію до зменшення. Якщо в 1993 р. цей показник становив 0,61 %, в 2005 р. – 0,43 %, то в 2011 р. його передбачено на рівні 0,33 %.

У рамках бюджету ЄС обов'язкове фінансування на підтримку сільського господарства забезпечується Європейським фондом сільськогосподарської орієнтації і гарантій (FEOGA). Кошти цього фонду виділяються переважно на гарантії сільськогосподарським товаровиробникам через спільні організації, що забезпечують регулювання внутрішнього ринку шляхом інтервенційних закупок, відшкодування витрат, пов'язаних з її зберіганням, прямими державними субсидіями та субсидіями на сприяння реалізації продукції і дотаціями на її експорт. Додатковим засобом впливу на підтримання багатофункціональної ролі сільського господарства стало надання права країнам – членам ЄС визначати розміри прямих державних

субсидій національним товаровиробникам залежно від дотримання ними певних екологічних вимог, а також спрямування до 20% загальних обсягів фінансування на сталий розвиток сільських територій. Наприклад, підтримка фермерів у країнах ЄС у перші роки переходу від звичайного до органічного землеробства в середньому збільшила частку в загальних площах до 4 %, а в Австрії та Італії вона становить 8 %, у Швейцарії – 10 % і в Швеції – майже 12 % [1]. В Австрії на 1 га всіх посівних виділяється 317 дол. США, луків (пасовищ) – 4211, овочів – 422, фруктів і винограду на вино – 704 дол. США.

Однією із специфічних форм підтримки виробників сільськогосподарської продукції у Франції є так звані парафісальні податки, які стягуються з метою регулювання ринку і поліпшення якості аграрної продукції. Перелік і розмір податків встановлюється щорічно як додаток до Закону про державний бюджет. Як правило, розмір цих зборів не перевищує 1% питомої вартості товарів і є не лише заходом обмеження імпорту продукції, а й джерелом коштів на фінансування десятків професійних і між професійних (міжгалузевих) самоврядних організацій, які об'єднують майже всіх сільськогосподарських товаровиробників Франції.

Значна державна підтримка і регулювання аграрного виробництва здійснюється і в інших країнах світу. Зокрема, основним інструментом регулювання сільського господарства США стали бюджетні програми, яких за всю історію їх впровадження нараховується близько ста. Найбільш поширеними із них для фермерів і населення є наступні: консервація земельних і водних ресурсів – 24; підтримка цін і доходів виробництва стратегічних видів продукції – 16; продовольча допомога населенню (включно з міжнародною продовольчою допомогою) – 15; контроль за якістю продовольства – 3; пільгове кредитування і страхування – 8; зберігання сільськогосподарської продукції – 1 та інші.

Забезпечення стабільної дохідності від сільськогосподарської діяльності є одним із ключових завдань не тільки інституту регулювання внутрішнього ринку, а й зовнішньої політики США як дієвого інструмента тиску на треті країни. Це, в першу чергу, зумовлено тим, що доходи від експорту сільськогосподарської продукції становлять не менше 25 % сукупного доходу середньостатистичної ферми в США. Для країни це понад 50 млрд. дол. в рік при позитивному зовнішньоторговельному балансі [2].

Багато чому відмінною від розглянутих нами засобів

регулювання аграрної сфери ЄС та США є політика Канади. Ця країна послідовно обстоює принципи лібералізації торгівлі сільськогосподарською продукцією та поступового обмеження цінової підтримки її експорту. У 2000-ому році на 1 дол. субсидій сільському господарству, витрачений в Канаді, на США припадало 2,06 дол., ЄС – 2,14 дол., Японії – 3,47 дол. В той же час рівень цін на канадську сільськогосподарську продукцію суттєво знизився: кукурудзу – на 46% і пшеницю – 33,9 %. За показниками вивозу сільгоспродукції Канада посідає третє місце у світі (після США і Франції) та друге – за експортом пшениці (у першу п'ятірку входять також Австрія, ЄС і Аргентина).

Аграрна політика Канади здійснюється також через відповідні програми і законодавче регулювання, що має федеральну, федерально-провінційну, провінційну та галузеву ієрархію. На стабілізацію сільського господарства у федеральному бюджеті щорічно передбачається близько 1 млрд. канадських дол. Федеральні програми, як правило, доступні сільськогосподарським товаровиробникам усіх провінцій, але вони коригуються з урахуванням місцевих особливостей кожної з них і наближаються до потреб кожної ферми. Традиційно, система державних преференцій сільському господарству Канади, на відміну від США і ЄС, базується не на прямій підтримці прибутковості галузі, а на заходах, які сприяють фермерським господарствам отримувати стабільно середні надходження коштів від продажу продукції.

Цікавим і корисним для наслідування є досвід фінансового регулювання агропромислового виробництва в Бразилії. В аграрному секторі економіки Бразилії виробляється понад 33% валового внутрішнього продукту. Аграрний сектор традиційно займає провідну роль в економіці цієї країни, в ньому зосереджено більше 40% працездатного населення, що більше ніж у промисловості. Державне фінансування сільського господарства в Бразилії складає близько 80% від потреб. З 2000 року урядом Бразилії запропоновані нові інструменти фінансування сільськогосподарських товаровиробників через запровадження спеціальних програм кредитування аграрного сектора. На сьогоднішній день аграрні товаровиробники мають можливість фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів і банківських кредитів, що складають 30 %, а також договорів-розписок (40 %) від загального фінансування та власні кошти сільгоспідприємств (30 %). Як результат, частка експорту сільськогосподарської продукції від загального виробництва зросла з

4,9 % у 1997 році до 6,9 у 2007 році. Протягом цього ж періоду середньорічне зростання надходжень від експорту продукції сільського господарства у цій країні склала 198 млрд. дол. США, що в 4,5 рази більше, ніж у 1994 р., коли цей показник був на рівні 43,5 млрд. дол. США [3].

Досвід державного регулювання агропромислового виробництва в країнах світу може бути корисним для України при формуванні інструментарію фінансової підтримки аграрної сфери, оскільки діючі механізми регулювання аграрної сфери, є недостатньо дієвими, ще тільки розробляються або потребують суттєвого поліпшення.

Література.

1. Фермер України. – 2005. - №3. – С.13-15.
2. Черняков Б.А. Особенности аграрного законодательства США [Б.А. Черняков] // США – Канада. – 2004. - №7. – С. 101-102.
3. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. – Ужгород: УВА, 2005. – 400 с.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

***Трещов М.М., аспірант*,
Дніпропетровський державний аграрний університет***

При визначенні поняття „конкурентоспроможність аграрних підприємств” слід враховувати, що аграрний сектор економіки має і деякі свої особливості прояву конкуренції та конкурентоспроможності, що пов’язані з його специфікою, яка виявляється, перш за все, у сезонності виробництва, яка зумовлює невідповідність робочого періоду виробничому [2, с. 130]. Життя культивованих рослин і тварин залежить не лише від діяльності людини, а й від природнокліматичних і погодних умов. Продукція сільського господарства, до того ж, має обмежені строки зберігання й використання. Крім того, унікальність аграрного комплексу полягає в

---

* Науковий керівник – *Корецький М.Х., д.держ.упр., професор*